

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՕՍԳԸ

ՓԱՐԻՋԻ ՊԱՌԱԿՏԻՉ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ԿԵՏԵՐԸ

ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԿԱԴՐԱԿԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

1. 1944-ին, գերմանական բանակներու Յրանառ ներխուժումի նախօրեակին, Ամերիկա-փրկարար ազատատարներ եղած էր Հ. Բ. Ը. Միութեան, որ փոխադրուած էր անոր հարստութիւնն ու վերին ղեկավարութիւնը, Փարիզի Կեդրոնական Վարչութեան խիկ սփոխութեամբ:

Սրինական բոլոր պայմաններու յարգանքին մէջ կատարուած այդ փոփոխութեան քանի մը կէտերուն շուրջ Լոպանի նստար Ծամբութեանի վերապահութիւնները, որոնցմէ Փարիզ ուժ առած է այսօր տարբեր կերպով շարժելու համար, և որոնցմէ զբաղչին ըրած մէջբերումները կը միտին տպագրութիւն գործելու, կացութեան մէջ բան մը չեն փոխելու Ի ձեռին ունինք վերոյիշեալ կարծիքին գէժ հեղինակաւոր մասնագէտ իրաւաբաններու և անուանի փոփոխութիւն մը տեսակէտները, շատոնց ստացուած, որոնք ամէն ազատութիւն տուած են մեզի: Մեծ գրամատուներու միջոցաւ Միութեան թրքութիւններուն Նիւ Եորք փոխադրութեան յաջողապէս իրագործութիւն ալ ուրիշ փաստ մըն է թէ օրինական տկարութիւններ չկան հաստատուած գոյափոխակին մէջ:

1955-ին, ուրեմն, Միութեան ամերիկեան իրաւական անձնաւորութիւն տրուելէն առաջ անոր կեդր. Վարչական փողովը Ամերիկայի մէջ հաստատուած էր արդէն տասներէնդ տարիներէ ի վեր, և մեր կազմակերպութեան բոլոր շրջանակները մեծ բախտաւորութիւն մը կը նկատէին ասիկա, քանի որ Բարեգործականի հարստութիւնը կը գտնուէր և կը մասնակարարուէր աշխարհի ամենէն ազատ մէկ երկրին մէջ:

2. Ամերիկահայ Դպրութիւն, որ սկիզբէն ի վեր Բարեգործականի արգաւանդ զաւարեղած է, երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմէն վերջ շատ աւելի ուժեղ թափ մը տուաւ իր գործունէութեան: Ան իր մէջ կը հաշուէ Միութեան ընդհանուր անդամակցութեան կէտը և մեր եկամուտները գրեթէ ամբողջապէս կը գոյանան անոր մասնաճիւղներուն աշխարհ ջանքերուն և անձնան աջակցութեան ոգիին շնորհիւ:

3. Միութեան ստացած նորագոյն կտակներն ու նուիրատուութիւնները մեծագոյն մասամբ Ամերիկահայերէն կուգային և կը շարունակեն գալ ամէն տարի:

4. Մեր կատարած մեծագոյն հանդանակութիւնները, Կարօտելոյց, Ներգաղթի, Դպրոցաշինութեան, Միութեան Յիսնամակի, որոնց զումարը երկուս ու կէս միլիոն տոլարէ աւելի եղած է, արդիւնաւորուած են Ամերիկահայերու զմայլելի նուիրումին շնորհիւ:

5. Այս մեծ յաջողութիւնները արձանագրուած են, որովհետեւ 1945-ին, Ամերիկայի շրջանակը, Նիւ Եորքի կեդր. Վարչ. փողովին կարգադրութեամբ և մասնաւոր արտօնութեամբ, իբրեւ առանձին ընկերակցութիւն կազմակերպուեցաւ Ամերիկեան օրէնքով, այդ կերպով տուրքէ զերծ մնաց, և իր բարեխրական նպատակներուն համար դրամ աւանդները իրենց եկամուտի տուրքէն կարեւոր մասով մը իրենց առածը իրաւունք ունէին ղեկընելու: Մինչ Կեդր. Վարչութիւնը, ԱՅՆ ԱՏԵՆ, իբրեւ Զօրիցիւնական օտար ընկերակցութիւն, նման դիւրութիւն մը չէր կրնար ընծայել իր նախա-ուրեմունքին:

6. 1954-ին օրէնք մը անցաւ, որ կ'արգիլէր Ամերիկեան ընկերակցութեանց դրամ փոխանցել օտար ընկերութիւններու և միանգամայն տուրքէ զերծ պահել նուիրատուներուն գումարները:

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, իբրեւ Զօրիցիւնական կազմակերպութիւն, ծանր հարուած մը պիտի կրէր այս նոր օրէնքին արամադրութիւններէն:

բանաձևով բարոյական պարտք կը դրուէր շրջանակային ներկայացուցիչներուն վրայ որոշումներ տեսնելու հատարել տեղական օրէնքներու մասին և արգիւնքը հաղորդել կեդր. վարչութեան, որ զայն համազօրութեամբ տեղեկագրով մը յետոյ պիտի ենթարկէր Միջ-Շրջանակային նոր գումարումի մը նկատառութեան:

Ամիս մը վերջ, 1960 Դեկտեմբերի Ընդհանուր ժողովի նախօրեակին, Փարիզի Յանձնաժողովը, հակառակ որդեգրութեամբ բանաձևին համերաշխ օգրին և թելադրութեանց, իր յանձնառութիւնն ու ստորագրութիւնը անհետք և 29 Նոյեմբեր թուականի նամակով մը յայտարարեց թէ Ընդհանուր ժողովին պիտի չմասնակցի, որովհետեւ Միութիւնը միշտ Զուլցերիական կազմակերպութիւն մը կը նկատուի և կեդր. վարչութիւնը անոր գործերուն ժամանակաւոր մասնակարարը միայն, միշտ ալ միևնոյն բիւզանդական առարկութեամբ թէ Ամերիկեան անձնաւորութիւնը օրինական պայմաններու մէջ չէ տրուած անոր:

Յունուար 28, 1961 թուականի վերջնագրի իմաստով գրուած ուրիշ նամակով մը, եւրոպայի Յանձնաժողովը պահանջեց, որ այդ 29 Նոյեմբերի նամակին բովանդակութեան շեղումներ պատասխան մը տրուի մինչև 13 Փետրուար, որպէսզի հակառակ պարագային ... Միութեան գերագոյն շահերուն պահպանութիւնը չհարուի Զուլցերիական արդարադատութեան առջեւ:

Դատի գիմելու սպառնալիք, ուրեմն, բանաձևով համար կեդր. վարչութեան կամքին վրայ: Այս կարգի ուրիշ թղթակցութեանց յիշատակումը զանց կ'ընենք:

Մեզի համար բացօթե էր թէ Հ. Բ. Ը. Միութեան ազատութեան, ամբողջական ու բարձրաձայն մտահոգութիւնը չէր որ, երկու պարագլուխներու՝ Տոքթ. Ա. Պիլյուքեանի և Հ. Թափաքեանի առաջնորդութեամբ, Փարիզի Յանձնաժողովը կը մղէր նման ամբարտաւան և արկածախնդիր քայլերու: Անոնք լաւ գիտէին թէ կեդր. վարչութիւնը միշտ գործած է Ընդհանուր ժողովի որդեգրութեան համաձայն, թէ ան ոչ մէկ իշխանութիւն ունի Միութեան իրաւական անձնաւորութեան մէջ որիւրէ միմիայնութիւն կատարելու, և թէ այդպիսի հարցերու նկատառումը կը պատկանի միմիայն Ընդհանուր ժողովին:

Այս պարագան ակնբեր ըլլալով հանդերձ, կեդր. վարչութիւնը՝ համբերութիւնը ծայրաշեղութեան տանելով, 1961 Մայիսին Փարիզ գումարումը ժողովի մը մէջ քանաց տրոգ անբնականութեան կացութեան վերջ տալ:

Այդ առթիւ գոյացած հակադրութիւն մը, ըստ որում Փարիզի Յանձնաժողովին փաստարանը, ներկայիս արդէն սահմանափակ ձևով գոյութիւն ունեցող Զուլցերիական Ընկերակցութեան նոր կանոնագրի մը նախագիծը պիտի պատրաստէր: Այդ նոյն փաստարանը յատենի ժողովոյ յայտարարած էր թէ իր կատարելիքը պարզ և կարճ աշխատութիւն մը միայն պիտի ըլլայ:

Դժբախտաբար, սակայն, Փարիզի Յանձնաժողովը ինք իսկ պատրաստեց և կեդրոնական վարչութեան ներկայացուցչի կանոնագրի նախագիծ մը՝ որ իր ձևով ու բովանդակութեամբ երբեք ընդունելի չէր: Կեդր. վարչութիւնը զայն բացարձակապէս մերժեց և չէր ալ կրնար Ընդհանուր ժողովի նկատառութեան յանձնել (*):

Փարիզի Յանձնաժողովին ներկայացուցիչները նաւ ետք եկած էին 1961 Դեկտեմբերի սկիզբը: Թէ՛ խորհրդակցական ժողովի մը և թէ կեդր. վարչութեան լիազօմար մէկ նիստին մէջ, յսկային ներկայացուած նախագիծին վերաբերմամբ մեր մանրամասնումը և լուրջ դատողութիւնները և հիմաւոր առարկութիւններ չկրցան ընել:

Բայց Փարիզ վերադառնալէ յետոյ վերսկսան իրենց խոստարարական ընթացքը, իրաւունք ևս չեն ընդգիշտուցիչ նամակներ գրեցին և ի վերջոյ իրենց փաստաթուղթ 12 Մարտ 1962 րուակի նամակով մը սպառնաց թէ՛ իրեն տրուած շուտ օրը հրահանգներու համաձայն՝ ազատ պիտի ըլլայ հարկ

(*) Կանոնագրի այս հարցին կապակցութեամբ, Փարիզի գրոյկին 29րդ էջին մէջ կան հետեւեալ տպեր.

«բայ աս համաձայնութեան, մեր փաստաթուղթին հետ պատասխանելով կանոնագրի փոփոխութեան ծրագիր մը, զոր իմ հաղորդեց ամերիկեան փաստաթուղթներուն որոնք յայտնեցին իրենց համաձայնութիւնը»:

Ինչպէս գրոյկին միւս մասերուն մէջ, հոս եւս իրողութիւնները բոլորովին խեղաթուրուած են:

Բացարձակապէս սխալ է թէ մեր փաստաթուղթերը **համաձայն գտնուած են այդ ծրագրին**:

Փարիզէն ան մեզի դրկումը եր կանուխէն, իրենց 17 Հոկտեմբերի նիստին մէջ խորհրդակցութեան առարկայ ըլլալէ վերջ, առանց մեր փաստաթուղթերուն բնութեան երաւակուելու, եւ այս պարագան իմանալով, Մր. Ա. Միլլըր, մեր գլխաւոր փաստաբանը, իր 24 Նոյեմբեր 1961ի նամակին մէջ կը գրէր. «չիտքած ենք բոլորովին եւ չենք հասկնար թէ ինչպէ՞ս Պր. Փաւու (Փարիզի փաստաբանը) նախագիծը Փարիզի ժողովին դրկած է արդէն, **Հոկտեմբեր 17էն առաջ եւ զայն մեզի ուղարկեց միայն իր Նոյեմբեր 3ի նամակով, ... ստացուած Նոյեմբեր 6ին**»:

Ձանց կ'ընենք յիշատակ այդ ծրագրին բազմաթիւ անընդունելի կէտերուն մասին երկար դիտողութիւններ՝ զոր մեր փաստաթուղթերը յուշագրով մը հաղորդած են յետոյ Պր. Փաւուի:

զումարել 1962 Հոկտեմբերին, այդ ժողովին խորհրդակցութեանց արդիւնքը ապա ենթարկելու համար:

2. Բ. Ը. Միութեան գերագոյն հեղինակութիւնը եղող Ընդհ. ժողովին վերջնական նկատառութեան:

3. Կեդր. Ցանձնաժողովը Կեդր. Վարչութեան կողմէ անուանուած, պատշոնի կոչուած, անհատապէս եւ համարապէս մարմին մըն է, եւ եթէ Ապրիլ 1-ին Բարիճի մէջ զումարուելիք Միջ-Մասնակցային ժողովին կողմէ փորձէ վերընթելու կամ վաւերացուիլ, այդպիսի ընթացքին մը կամ վաւերացում մը՝ Կեդր. Վարչութիւնը այժմէն ապօրէն, անգոյ եւ չեղեալ կը յայտարարէ:

4. Կեդր. Վարչութիւնը լիազօրութիւն տուաւ իր նախագահ Տիար Ա. Մանուկեանին, իր յարմարեալ միջոցով եւ ձեւով զործադրելու վերի որոշումները:

Այս վերջին որոշման համաձայն, իմ կողմէ ներկայացուցիչ կը կարգեն Ընդհ. Տնօրէն Տիար Գ. Կիրակոսեանը եւ Փոխ-Դանձապահ Տիար Տ. Սմարեանը, որպէս զի ձեռք յաւելցուցանելու յանձնէն արդէն նախկին բովանդակութիւնը եւ միանգամայն ներկայ գտնուին Միջ-Մասնակցային Համագումարին:

Մեր միակ մտահոգութիւնն է այս նախախնամակամ կազմակերպութեան անունն ու հմայքը բարձր պահել եւ նուիրուիլ անոր վերելքին եւ բարգաւաճման:

Հուսկ յետին կողմ մըն է այս զոր կ'ուղղեն ձեռն ողջմտութեան՝ խզումի մը առաջին առնելու համար:

Եթէ վերեւ յիշուած որոշումներուն համաձայն շարժիմ, անցնող երկու տարուան փնտրած դէպքեր մտնելով, փոխադարձ յարգանքի եւ վստահութեան առողջ մրկոյրտի մը մէջ կարելի պիտի ըլլայ մի զործակցութիւնը տարւանակել Պատ. Կեդր. Ցանձնաժողովի հետ:

Հակառակ պարագային, խորապէս կը ցաւիմ յայնչելու թէ ասիկա իմ վերջին հաղորդագրութիւնս պիտի ըլլայ ձեզի եւ ձեր վրայ պիտի ծանրանայ պատասխանատուութիւնը այն ծանրակեղծ կարգադրութեանց զոր պիտի հաւկարգուիմ ընել, եւ դեռ կը սիրեմ յուսալ թէ ձեր խոհական ընթացքը անոր առաջին փոխ առնէ:

Անկեղծօրէն

Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Նախագահ

Արհամարհելով այս պաշտօնագիրը, Փարիզ ինքզինքը բնութիւն տուաւ նայն ժողովին:

Այդ ժողովը արդէն անհունօրէն ողբայի եւ ընդվզեցուցիչ միջնորդութիւն մը եւ պայմաններու մէջ տեղի ունեցած է ու պիտի բաւէր աչքէ անցնել իրենց իսկ խմբագրած, բազմագրած ու ամէն կողմ ցրուած իրր թէ շատենագրութիւնները . . . տեսնելու համար, այդ հայելիին մէջ, իրենց բուն դիմագիծը եւ հաստատելու որ Միութեան տարեկարգութեան մէջ այդպիսի համախմբումի մը պարզած գայթակղալից տեսարանը աննախընթաց երևոյթ մըն է ու յատկապէս նշական: Բարեգործականի ներկայ կազմակերպական կառուցուածքը եւ ներքին շինարարողին տակն ու վրայ ընել ուզող տարրերը՝ տարրեր կը բաժնուի պիտի չշարժէին:

Աւելորդ կը նկատենք մի առ մի վեր հանել այդ միակողմանի ու դիտողականոր զտեւեւագրութեանց պարունակած չարամտութիւններն ու անճշգրտութիւնները:

(ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼԻ 2)

انصرها - بطريكية الأرمن الارثوذكس - المدير والمحرر المسؤول - صاحب النافذة رئيس الاساقفة هايكازون أبراهيان
 مايو ١٩٦٣ - تطبع في مطبعة دير الأرمن - القدس العدد ٥

Proprietor - His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem, Armenian Patriarchate, Jerusalem.
 Editor - Archbishop Haigazoun Abrahamian, Armenian Convent, Jerusalem.
 Printed by the Armenian Convent Printing Press, Jerusalem.